

Carme Riera

Visat núm. 8
(octubre 2009)

A *La meitat de l'ànima* (2004), les circumstàncies de la postguerra a la Barcelona franquista, la precària situació dels exiliats republicans a França i la resistència armada dels nuclis anarquistes, que mai no van acceptar la derrota de la Guerra Civil, són els principals elements històrics amb què Carme Riera encaixa la ficció; els quals tenen una gran rellevància en el desenvolupament de la intriga que gira entorn de la recerca de la identitat de la narradora-protagonista.

El nucli argumental de *La meitat de l'ànima* parteix de la investigació del cas de Cecília Balaguer, desapareguda a Portbou entre l'1 i el 4 de gener de 1960. La recerca l'emprèn la seva filla, una escriptora coneguda, com a conseqüència del fet següent: la diada de Sant Jordi de l'any 2001, quan signava llibres a la llibreria Catalunya, un desconegut li ha lliurat una carpeta blava amb l'avís que conté quelcom que pot interessar-li. L'escriptora, acostumada a rebre manuscrits de més que de dubtosa qualitat, no en fa cas, fins que mesos després s'adona que a la carpeta hi ha cartes de la seva mare; cartes d'amor dirigides a un misteriós amant, que «qüestionen els seus orígens, uns papers que semblen provar que la seva identitat és falsa». La idea de confirmar o rebutjar la hipòtesi de la seva procedència biològica, esbrinar si és filla o no de la persona que li ha fet de pare, conforma la trama. Sobre aquest canemàs, Riera desenvolupa el tema: la recerca de la identitat individual, mitjançant la recuperació de la història de la seva mare, inserida alhora en la memòria col·lectiva. La novel·la es desplega, doncs, en dos temps separats per quaranta anys: el temps de la postguerra, protagonitzat per la mare, i l'època contemporània, protagonitzada per la filla.

Des del punt de vista de la tècnica narrativa, Riera aboca un seguit de procediments per accentuar la versemblança fins a l'extrem que la ficció i la realitat es confonguin de manera completa. En aquest sentit, la primera de les tècniques narratives aplicades a *La meitat de l'ànima* és la utilització de la primera persona verbal. Un punt de vista que Riera ha fet servir amb èxit en obres com és ara, *Te deix, amor, la mar com a penyora* (1975) o *Qüestió d'amor propi* (1988), i que domina a la perfecció. A *La meitat de l'ànima* la veu de la protagonista que parla per explicar-nos els fets és la mateixa veu de l'escriptora, de la qual mai se'ns diu el nom, naturalment per fer-nos caure en el miratge d'identificar la veu narrativa amb la veu de l'autora que figura a la coberta del llibre. Riera incorpora a més algunes dades de la seva vida, explicades en entrevistes diverses, barrejades amb peripècies i personatges nascuts exclusivament de la seva imaginació creadora. De fet, Riera ha declarat més d'una vegada: «Si la gent creu que la protagonista sóc jo, estaré molt satisfeta, perquè buscava crear aquesta ambivalència».

Un segon procediment que intensifica encara més la mixtura entre realitat i ficció és l'acurada documentació històrica que l'autora incorpora en la trama, i que és fruit d'una minuciosa recerca en llibres i diaris de l'època. Així, elements ambientals (vestits, cançons, drames de Sautier Casaseca, la

Terrassa Martini, el Cottolengo, les representacions de Liceu, etc.), esdeveniments i anècdotes que apareixien al NO-DO (la visita del *Caudillo* a Barcelona, la d'Evita Perón), a les primeres planes dels diaris (la recepció de Franco al *Palacio de San Jorge* a les autoritats i forces vives, a la qual va assistir l'alta burgesia catalana), o a les pàgines de les cròniques de successos (el famós cas Faceries o notícies sobre batudes de «maquis» per part de la *Guardia Civil*). I, més significatiu encara, el fet de recuperar una bona part de la memòria col·lectiva mitjançant el testimoni autèntic de persones entranables que van viure la desfeta de la guerra, l'exili i els foscos anys de penitència dels perdedors, a les quals Riera els dóna veu fent-les aparèixer com a personatges.

Per últim, un tercer procediment igualment destacable és la presència d'un narratori intern, que en aquest cas és la persona que llegeix. L'entrada del lector o lectora virtual dins la trama narrativa té una importància cabdal: el conflicte ha quedat sense resoldre's per la impossibilitat de trobar una resposta definitiva, i l'escriptora-protagonista ha decidit escriure el llibre per trobar algú que l'ajudi. El lector es converteix en la *causa scribendi*, al capdavall el joc literari no existeix sense els lectors. A més, en la literatura com en la vida no hi ha res que s'acabi, si no és per mort o per oblit —Josep Pla *dixit*—, i això comporta, al meu entendre un dels aspectes més innovadors de *La meitat de l'ànima*.